

Фонвізін Денис Іванович

Життя та творчість

Фонвізін Денис Іванович (нар. 03.04.1744 (1745 ?) – помер 01.12.1792) – великий російський письменник, один з найбільш відомих російських літераторів катерининської епохи, талановитий творець першої російської побутової комедії, драматург, публіцист і перекладач.

Дитинство, історія роду

Народився письменник в багатій дворянській московській родині. Дитинство провів у патріархальній обстановці в будинку свого батька, Івана Андрійовича Фонвізіна, який був чиновником московської ревізійно-колегії.

Походження у нього було найблагородніше: його родові історичні коріння йшли в стародавній лицарський рід, представники якого ще при Івані Грозному влаштувалися в Росії, вийшовши з Лівонії. Цей славетний рід дав Росії відразу кілька поколінь служилих дворян. Прізвище Фон-Візен (Фон-Візін, нім. von Wiesen) вживалася в XVIII столітті або два окремих слова, або через дефіс. Таке правопис зберігалося аж до середини XIX століття, поки літературознавець Н. С. Тихонравов не встановив написання прізвища відомого письменника.

Освіта

Спочатку Фонвізін отримав прекрасну домашню освіту, а потім навчався в дворянській гімназії при Московському університеті (1755-1760). Він грав в аматорському театрі М. М. Хераскова при університеті. Після гімназії рік відвідував філософський факультет університету, а в 1760 році навіть був відправлений в числі кращих гімназистів разом з братом Павлом в Петербург. Саме в студентські роки Фонвізін починає друкуватися в московських журналах, і навіть робить свій перший переклад "повчальні Байки" данського письменника Л. Хольберга.

Петербурзький період

У 1762 році Денис Іванович Фонвізін переїхав у Петербург і влаштувався перекладачем у Колегії закордонних справ. З 1763 року по 1769 служив секретарем у кабінет-міністра В. Єлагіна, який відав розбором чолобитних на найвище ім'я, а з 1766 став відати справами імператорських театрів.

В кінці 60-х років Фонвізін зблизився з сумнівним гуртком Козловського, організованим молодими офіцерами-вільнодумцями, і саме під їх впливом створив одну з перших своїх сатиричних творів, яке швидко поширилося в списках по всій Росії, – це відомий вірш "Послання до слугам моїм..." (1769).

Фонвізіна завжди приваблював театр. Якщо спочатку він сам тільки перекладав іноземні комедії на російську мову, то пізніше вже і сам почав пробувати створювати п'єси. З 1766 по 1769 рік він працював над комедією "Бригадир", про яку Н. Новиков сказав, що "...складена вона точно в наших звичках". На театральних підмостках п'єса була поставлена в 1770 році, а допущена до друку тільки в 1792 році, вже після смерті

письменника.

У 1769 Фонвізін зайняв новий пост, взявши на себе обов'язки секретаря керівника Колегії іноземних справ – Н. Паніна, який на той час був вихователем спадкоємця престолу. Обидва були опозиційно налаштовані до уряду Катерини II і були переконані, що Росія потребує передусім у "фундаментальних законах".

Закордонні подорожі

Багато літературознавці приділяють незаслужено мало уваги закордонному подорожжю Фонвізіна в Німеччину й у Францію, яке він здійснив в 1777-1778 роках. Важливість цієї подорожі полягала в тому, що враження саме від цієї поїздки він пізніше описав у своїх знаменитих "Записках першого мандрівника", зіграли надалі важливу роль у становленні російської прози. Причиною поїздки стала тривала хвороба дружини Фонвізіна, уродженої Роговикової.

Після отриманої в 1782 році відставки від державної служби, Фонвізін їде ще одну закордонну подорож, в Італію і Німеччину в 1784-1785 року. Саме там йому і вдалося анонімно видати "Життя графа Микити Івановича Паніна" французькою мовою. Причиною цієї поїздки стало лікування вже самого Фонвізіна від розбив його паралічу.

Творчість останніх років життя

Дивно, як Фонвізіну вдалося написати таке революційне і саме свій відомий твір, як "наталка полтавка", в обстановці жорстокої реакції, яка настала після Пугачевського повстання. У березні 1782 року був відсторонений від справ Панін за свої опозиційні погляди. Фонвізін теж подав у відставку, вирішивши цілком присвятити себе тільки літературній творчості. У 1782-1783 роках, слідуючи заповітам наставника Паніна, він написав "Міркування про неодмінні державні закони", яке рясніло різкими випадками проти самодержавства і яке згодом використовували в своїх пропагандистських цілях декабристи.

У 1783 році сама незрівнянна княгиня Е. Р. Дашкова, ведуча політичну війну з імператрицею, привернула Фонвізіна до публікації цілого ряду його творів у журналі "Співрозмовник російського слова", який вона сама і редагувала. Саме в ньому і публікуються такі блискучі сатиричні твори Фонвізіна, як:

- "Досвід російського сословника";
- "Оповідання уявного глухого і німого";
- "Чолобитна Російської Мінерви від російських письменників".

Катерина II не змогла йому цього пробачити. Після цього Фонвізіну вже було не дозволено друкуватися, і п'ятитомне зібрання його творів, що вже практично готове до друку, так і не було видано за його життя, а потім дорогоцінна рукопис була втрачена. Його твори поширювалися по руках тільки в рукописних списках.

З кінця 80-х років Фонвізін практично не вставав з ліжка, так як був тяжко хворий (його розбив параліч), але тим не менш літературних занять він не припинив: саме у ці важкі роки випробувань Денис Іванович почав писати автобіографічну повість під назвою "Щиросерде визнання в справах моїх думках". Незважаючи на те, що повість так і не була закінчена, але навіть у такому вигляді вона являє собою чудовий зразок

російської прози.

1 грудня 1792 року Денис Іванович Фонвізін помер у Петербурзі, де і був похований в Олександрівсько-Невській лаврі.

Основні досягнення Фонвізіна

Фонвізін по праву вважається основоположником російської побутової комедії.

У комедії "Бригадир" сатирично і зухвало зобразив звичаї дворянства, його пристрасть до всього французького.

У комедії "Недоук", бачачи корінь основних бід Росії в кріпосному праві, висміював всю систему дворянського освіти і виховання.

"Записки першого подорожжя" зіграли величезну роль в становленні російської прози.

Важливі дати біографії Фонвізіна

1744 (1745 ?) рік народження

1755-1760 роки - навчання в гімназії при Московському університеті

1762 рік - переїзд до Петербурга

1763-1769 роки - служба секретарем у Єлагіна

1764 рік - перша самостійна комедія "Коріон"

1766-1769 рік - робота над комедією "Бригадир"

1769 рік - служба секретарем у Паніна, написано вірш "Послання до слугам моїм..."

1770 рік - постановка в театрі п'єси "Бригадир"

1777-1778 роки - перше закордонне подорож (Франція, Німеччина)

1781 рік - написання комедії "Недоук"

1782 рік - постановка на театральних підмостках п'єси "наталка полтавка"

1783 рік - опублікування "Досвіду російського сословника", "Оповідання уявного глухого і німого", "Чолобитною Російської Мінерви від російських письменників"

1784-1785 роки - друге закордонне подорож (Італія, Німеччина)

1792 рік - смерть

Цікаві факти з життя Фонвізіна

Старообрядницьке твір "Століття осьмий" повністю включає в свій склад текст сатиричного твору Фонвізіна "Послання до слугам моїм Шумилову, Ванька і Петрущі", однак посилання на автора не робить.

Князь Григорій Олександрович Потьомкін-Таврійський, побувавши на прем'єрі "Недоростка" і виходячи після цього з театру, підкликав до себе Фонвізіна і напівжартома сказав йому легендарну фразу: "Помри, Денис, або більше нічого не пиши: краще цієї п'єси ти вже нічого не створиш".

Фонвізін як безіменного персонажа бере участь у повісті Гоголя "Ніч перед Різдом".